

Buro Maerlant
Landschap, Ecologie & Ruimtelijke Ordening



BM-NOTITIE 2017

Markelo Kolhoopsdijk 8

Nader onderzoek vleermuizen

J. van Suijlekom, 2 oktober 2017

1 Inleiding

1.1 Algemeen

In opdracht van de heer H. Klein Elhorst heeft Buro Maerlant een nader onderzoek naar vleermuizen uitgevoerd ten behoeve van de voorgenomen ingrepen in het plangebied Koolhoopsdijk 8 te Markelo in de gemeente Hof van Twente (figuur 1). Aanleiding voor het onderzoek is het voornemen enkele opstallen te slopen. De te slopen bebouwing is tijdens eerder uitgevoerd onderzoek door Hissink Landschapsvisie (quickscan d.d. 15 december 2016) beoordeeld als geschikt voor vleermuizen, waardoor werd aanbevolen nader onderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen. In onderhavige notitie zijn de resultaten van het onderzoek verwerkt.



Figuur 1
De te slopen
opstallen (rood)
op een luchtfo-
to van Google.

1.2 Methode / doel

Het nader onderzoek vleermuizen is uitgevoerd conform de meest actuele onderzoeksstandaarden: Het vleermuizenprotocol 2017 en de voor de betreffende soorten beschikbare soortenstandaards van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland. In tabel 1 op pagina 3 zijn de onderzoeksmomenten en weersomstandigheden weergegeven. Het veldonderzoek is uitgevoerd door J. van Suijlekom.

De te slopen opstallen en de nabije omgeving zijn in de periode mei t/m september 2017 conform het protocol vleermuizen van de Gegevensautoriteit Natuur onderzocht. De te verwachten soorten betroffen de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en eventueel de laatvlieger. In onderhavige tekst wordt met 'het plangebied' de te slopen opstallen en het overige deel van het erf bedoeld.

In het voorjaar is gericht onderzoek gedaan naar zomerverblijven en kraamverblijven. Hiervoor zijn twee avondbezoeken en één daaropvolgend ochtendbezoek uitgevoerd. Het onderzoek in het najaar was gericht op baltsende mannetjes. Eventueel aanwezige paarverblijven / paar-territoria zijn middels twee ronden vastgesteld, waarbij op verschillende plekken werd gepost. Tijdens alle bezoeken is het plangebied en de relevante omgeving onderzocht op foeragerende dieren en op de aanwezigheid van vliegroutes. Met behulp van een detector (Batlogger M en Pettersson D240x) met een heterodyne functie en *realtime* opnamefunctie zijn vleermuizen aan de hand van de echolocatiegeluiden op naam gebracht en gelokaliseerd.

Datum	Tijdstip	Temperatuur	Bewolking / neerslag	Wind (Bft)
16-05-2017	Avond	21 °C	Half bewolkt, droog	0-1
07-07-2017	Avond	19 °C	Sluierbewolking, droog	-
08-07-2017	Ochtend	15 °C	Vrijwel onbewolkt, droog	1
16-08-2017	Late avond- rond middernacht	16 °C	Vrijwel onbewolkt, droog	-
14-09-2017	Avond	11 °C	Geheel bewolkt, korte tijd lichte miezer	1-3

Tabel 1
Data en weersomstandigheden veldbezoeken

2 Resultaten van het veldonderzoek

2.1 Algemeen

Tijdens het onderzoek zijn vier vleermuizensoorten waargenomen: de gewone dwergvleermuis, prominent, de laatvlieger, de rosse vleermuis en incidenteel de gewone grootoorvleermuis. In onderhavige tekst worden met 'het plangebied' de te slopen opstallen en het overige deel van het erf bedoeld.

2.2 Waarnemingen per soort

De gewone dwergvleermuis

Voorjaar (mei en juli)

In het voorjaar is in het plangebied een zomerverblijfplaats aangetroffen van maximaal circa 16 gewone dwergvleermuizen. Tijdens het eerste bezoek werd een viertal uitvliegende dieren waargenomen bij de monumentale (te behouden) boerderij en vloog één dier uit bij de te slopen schuur direct grenzend aan de boerderij. Tijdens het bezoek in juli werden in de avond

bij de te slopen schuur 16 uitvliegende dieren geteld. Bij het bezoek later in de nacht / de ochtend daarop, vlogen 4 dieren in op de zelfde locatie en 4 dieren aan een andere zijde van de schuur. De bebouwing fungeert als zomerverblijf voor één groep dieren, waarbij duidelijk wordt gewisseld van plek, zie ook onderstaande bevindingen van het najaar. In figuur 2 zijn de plekken weergegeven waar de dieren in- en uitvlogen, zie aldaar.



Figuur 2

De locaties waar individuen gewone dwergvleermuis in- en uitvlogen, weergegeven in blauw. Rood = te slopen opstallen.

Naast de verblijfplaatsen werden tijdens de avondbezoeken verspreid jagende gewone dwergvleermuizen aangetroffen. Op sommige momenten maximaal vijf dieren tegelijkertijd. De dieren jaagden voornamelijk nabij de forse eiken ten noorden en oosten van de te slopen opstallen. Incidenteel werd ook nabij de bebouwing gejaagd. Later op de avond waren alle tijdens beide bezoeken dieren plots vertrokken. Tijdens het ochtendbezoek was er reeds bij aanvang (twee uur vóór zonsopkomst) redelijke activiteit. Dieren, circa 5- 10 stuks, jaagden rond de aanwezige bomen en af en toe tussen / nabij de bebouwing. Tijdens het jagen werden de in- uitvliegopeningen af en toe kort genaderd. Van duidelijk zwermgedrag was géén sprake.

Najaar (augustus en september)

Tijdens beide bezoeken in het najaar is in het plangebied een baltsend mannetje aangetroffen. Voor langere duur werd gebaltst ten oosten van de bebouwing. Tijdens het eerste najaarsbezoek was dit voornamelijk bij de te slopen stal waar reeds een verblijfplaats was aangetroffen. Tijdens het tweede bezoek bevond het baltsend mannetje zich bij de te behouden boerderij. Rond de schemering vloog een vijftal dieren uit bij de boerderij. Later op de avond werd de in- en uitvliegopening door het mannetje zelf en enkele andere individuen enkele keren kort genaderd. Ook werd gebaltst nabij de bomen bij de oprit van het erf. Bij de stal ten zuiden

van de boerderij werd geen activiteit (meer) waargenomen. Net als in het voorjaar is ook in het najaar verhuisgedrag vastgesteld. Uit dit gedrag blijkt duidelijk dat de bebouwing functie heeft als zomerverblijf en paarverblijf op dezelfde plekken. Er is sprake van één verblijfplaats met twee functies: zomerverblijf en paarverblijf.

Indicaties voor de aanwezigheid van een winterverblijf zijn niet aangetroffen. De dieren in de te slopen stal bevonden zich onder de golfplaten. Deze delen hebben een lage bufferwaarde en zijn zeker in de winter niet vorstvrij. De aanwezigheid van een massa winterverblijfplaats kan redelijkerwijs worden uitgesloten. De kans op overwinterende individuele dieren blijft echter, zeker bij mildere winters, aanwezig.

Ook in het najaar werden jagende dieren vastgesteld in het plangebied. Aantallen waren iets lager, maximaal 3-4 dieren tegelijkertijd. De dieren jaagden net als in het voorjaar verspreid in het plangebied en met name nabij de aanwezige bomen.

Overige soorten

Tijdens alle bezoeken werd af en toe een jagende laatvlieger aangetroffen boven het weiland ten zuiden van het plangebied en nabij het bosplantsoen grenzend aan de weide. In het voorjaar werd een enkele keer een jagende rosse vleermuis waargenomen op grotere hoogte. Nabij de oprit en het bosplantsoen ten oosten van het plangebied werd tweemaal een jagende gewone grootoorvleermuis waargenomen. Voor de overige soorten zijn geen belangrijke functies aangetroffen.

3 Conclusie

3.1 Aangetroffen beschermde natuurwaarden

In het plangebied zijn de volgende soorten en functies aangetroffen waar gedurende de sloop en in de nieuwe situatie rekening mee gehouden dient te worden:

- » Functie van de te slopen en behouden bebouwing als zomerverblijf en als paarverblijf van de gewone dwergvleermuis.
- » Theoretische kans op overwinterende individuen (bij mildere winters).

3.2 Effecten

Door de sloop van de stal wordt een deel van de aanwezige verblijfplaats weggenomen. De te behouden boerderij blijft de functie behouden als zomerverblijf en als paarverblijf. Door tijdig geschikte alternatieven te bieden kunnen effecten worden voorkomen. Reeds in juli 2017 heeft de initiatiefnemer op advies van Buro Maerlant een viertal vervangende vleermuiskasten nabij de te slopen opstallen in het plangebied geplaatst. Twee exemplaren aan een schuur en twee kasten aan kale stammen van de aanwezige forse zomereiken. Tegen het einde van het seizoen (oktober / november) hebben dieren reeds voldoende aan de alternatieven kunnen

wennen. Naast de reeds aanwezige te behouden verblijfplaats in de boerderij wordt op deze wijze een goed tijdelijk alternatief geboden. De overige te behouden bebouwing (oudere delen) is daarnaast eveneens geschikt voor vleermuizen, zodat de kans bestaat dat dieren naar deze bebouwing zullen uitwijken mocht er behoefte zijn om te verkassen. Naast de tijdelijke alternatieven is het gewenst ook een duurzaam permanent alternatief te bieden. Met de initiatiefnemer zijn de mogelijkheden reeds ter plekke besproken en worden er kansen gezien door na de sloop gevelbetimmeringen aan te brengen met een voor vleermuizen geschikte tussenruimte. Door de reeds getroffen en te nemen maatregelen worden negatieve effecten op de aanwezige vleermuizen voorkomen. De sloop dient daarnaast op een vleermuisvriendelijke wijze plaats te vinden conform het advies.

Door de genomen maatregelen en het nemen van de juiste maatregelen conform het advies blijft de functionaliteit van het plangebied voor vleermuizen in stand en wordt voorkomen dat verbodsbepalingen van de Wet natuurbescherming worden overtreden.

4 Advies

Uitwerken beschermende maatregelen

Geadviseerd wordt ten behoeve van de sloop een mitigatieplan / ecologisch werkprotocol op te laten stellen door een terzake deskundige met daarin preciezer de te nemen maatregelen, waarin het volgende nader dient te worden uitgewerkt:

- » Ontwerp en locatie van de permanente voorzieningen in de nieuwe situatie;
- » Moment van sloop af te stemmen op de kwetsbare periode van vleermuizen (winterrust en de paarperiode);
- » De bebouwing voorafgaand aan de sloop op een vleermuisvriendelijke wijze vrij te maken van vleermuizen;
- » De sloopwerkzaamheden (aanvang) indien nodig te laten uitvoeren onder ecologische begeleiding.

Buro Maerlant heeft op verzoek van de initiatiefnemers reeds een plan uitgewerkt, dat als bijlage (bijlage 1) is opgenomen in dit rapport

Ontheffing

Met de juiste maatregelen kunnen effecten worden voorkomen en is voor de sloop geen ontheffing nodig. Geadviseerd wordt dit rapport met het uitgewerkte plan met beschermende maatregelen in de bijlage (bijlage 1) ter goedkeuring voor te leggen aan het bevoegd gezag. Indien het bevoegd gezag toch van mening is dat een ontheffing nodig is zal deze, gezien de maatregelen die op voorhand genomen kunnen worden en het feit dat een deel van de verblijfplaats behouden blijft, naar verwachting zonder meer worden verleend.

Bijlage 1 Beschermende maatregelen

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In het plangebied Kolhoopsdijk 8 te Markelo Is, zoals in bovenliggend rapport verwoord, een zomerverblijfplaats en een paarverblijfplaats aangetroffen van de gewone dwergvleermuis. Deze verblijfplaats is verdeeld over drie locaties, waarbij regelmatig van plek wordt gewisseld. Een te slopen schuur maakt onderdeel uit van deze verblijfplaats. Door de sloop wordt een deel van de verblijfplaats weggenomen. In bovenliggend rapport is reeds onderbouwd dat met het nemen van de juiste maatregelen effecten kunnen worden voorkomen. Daarnaast blijft de verblijfplaats in de te behouden boerderij in functie. Onderstaande reeds genomen en te nemen maatregelen voorzien in behoud van functionaliteit van de aangetroffen verblijfplaats.

2 Beschermende maatregelen

2.1 Bieden van een tijdelijk alternatief t.b.v. de sloop

In de directe omgeving van de aangetroffen verblijfplaatsen zijn in juli 2017 vier vleermuiskasten geplaatst. Twee exemplaren zijn bevestigd aan een schuur en twee kasten aan kale stammen van de aanwezige forse zomereiken (zie figuur 3). Tegen het einde

Figuur 3
Impres-
sie locaties
vleermuiskas-
ten. Rechts:
weergave van
de locaties van
de kasten (in
geel) t.o.v. de
aangetroffen
verblijfplaatsen
(blauw).



van het seizoen (oktober / november) hebben dieren reeds voldoende aan de alternatieven kunnen wennen. Naast de reeds aanwezige te behouden verblijfplaats in de boerderij wordt op deze wijze een goed tijdelijk alternatief geboden.

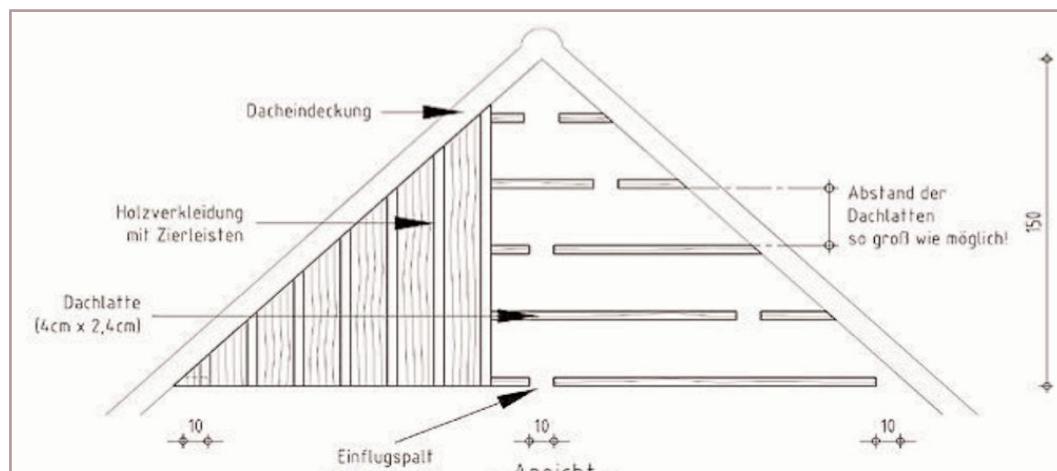
2.2 Bieden van een duurzaam alternatief

In samenspraak met de initiatiefnemers wordt een duurzaam alternatief geboden. Het alternatief dient vóór - of binnen twee maanden na de sloop te worden gerealiseerd. Op dit moment lijkt het aanbrengen van een voor vleermuizen toegankelijke gevelbetimmering de meest passende oplossing. Het ontwerp dient te worden voorgelegd aan een ter zake deskundige. De betimmering voldoet aan de volgende voorwaarden:

- » De betimmering heeft een oppervlak van minimaal 2m²;
- » De tussenruimte tussen de gevel en de betimmering bedraagt 2,5 - 3,0 cm';
- » Wanden zijn aan de binnenzijde en aan de onderzijde bij de in- en uitvliegopening voldoende ruw gemaakt;
- » Latten / profielen aan de binnenzijde worden voorzien van openingen van circa 10 cm breed en een hoogte gelijk aan de tussenruimte (2,5- 3,0 cm);
- » Aan de onderzijde laat men de betimmering open. De onderzijde bevindt zich op een hoogte van minimaal 3 meter;
- » In- en uitvliegopeningen zijn vrij van obstakels en worden niet verlicht.

In onderstaande figuur (figuur 4) een voorbeeld van een geschikte gevelbetimmering.

Figuur 4
Voorbeeld van een voor vleermuizen geschikte betimmering. Bron: <http://www.vleermuizen-indestad.nl>.



2.3 Mitigerende maatregelen voorafgaand en tijdens de sloop

Onderstaande stappen worden doorlopen volgens de aangegeven volgorde. De bebouwing wordt voorafgaand aan de sloop op een vleermuisvriendelijke wijze vrij gemaakt van vleermuizen. Indien de sloop in de winter plaats gaat vinden, vinden onderstaande werkzaamheden plaats vóór de winter, bij voorkeur tussen 15 oktober en 15 november. Dit kan ook eerder, echter de paartijd (15 augustus tot 15 oktober) wordt vermeden. Let op!: Er is een kleine kans dat vogels broeden in de te slopen bebouwing. Men dient er zeker van te zijn, dat er geen in gebruik zijnde nesten aanwezig zijn. De kans op de aanwezigheid van broedende vogels is het grootst tussen 15 maart en begin juli.

Dit vindt plaats onder de volgende condities:

- » De bebouwing wordt vrij gemaakt van vleermuizen in de actieve periode tussen maart t/m november. De paartijd (15 augustus tot 15 oktober) wordt vermeden;
- » Temperaturen in de vooravond bedragen minimaal 6 °C;
- » Er is geen sprake van regen en of sterke wind.

Een deskundige op het gebied van de gewone dwergvleermuis bepaalt het tijdstip van uitvoer. Een voorkeur wordt derhalve voorgelegd aan de deskundige.

De volgende stappen worden in onderstaande volgorde doorlopen:

1. Ongeschikt maken bebouwing en vleermuis vrij maken

Het ongeschikt maken en /of gedeeltelijke sloop, vindt plaats onder toezicht van de betrokken ecooloog (dit kan eventueel op afstand). Voorafgaand aan de feitelijke sloop wordt de bebouwing op de volgende wijze ongeschikt gemaakt voor vleermuizen en / of vleermuis vrij gemaakt:

- » Gevels / delen waar eerder vleermuizen zijn aangetroffen worden vanaf een uur na zons- ondergang één nacht fel verlicht. De verlichting laat men aan totdat het volledig licht is. Vleermuizen zullen niet meer terug keren.
- » De ochtend/ dag daarop worden uitvliegopeningen dichtgezet óf worden de dakplaten geheel of gedeeltelijk verwijderd, zodat weersinvloeden vrij spel hebben. Op dat moment is de bebouwing ongeschikt voor vleermuizen.

2. Sloop

Na uitvoer van de maatregelen uit 1 en goedkeuring door de betrokken deskundige kan worden gesloopt. Bij de werkzaamheden zijn de volgende aandachtspunten van toepassing:

- » De verblijfplaats bij de boerderij wordt vermeden met materieel en/of bij het gebruik van werkverlichting;
- » Indien tijdens de sloop vleermuizen worden aangetroffen, worden werkzaamheden stilgelegd en wordt per direct een ecooloog ingeschakeld om de situatie te beoordelen en eventuele stappen te ondernemen (wegvangen / inzet dierenambulance).

Buro Maerlant BV Dorpsstraat 17 4271 AA Dussen

T 085 877 86 85

E info@BuroMaerlant.nl | www.BuroMaerlant.nl

KvK 63036371

Markelo Kolhoopsdijk 8

Notitie nader onderzoek vleermuizen